

MARIA TKOCZ

ROZWÓJ ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNEGO W DOLINIE GÓRNEJ SOŁY

WSTĘP

Jednym z najatrakcyjniejszych obszarów turystycznych Polski są południowe rubieże województwa śląskiego położone malowniczo w dolinie górnej Soły, a otoczone pasmami górskimi Beskidów Zachodnich. Na tym obszarze zlokalizowane są cztery gminy wchodzące w skład powiatu żywieckiego tj. Ujsoly, Rajcza, Milówka i Węgierska Górką. Ze względu na specyficzne położenie w górnym biegu rzeki Soły otoczonej pasmami Beskidu Żywieckiego i Śląskiego, obszar ten wyróżnia się bogatymi tradycjami turystycznymi, sięgającymi czasów przedwojennych. W okresie międzywojennym niektóre z miejscowości na tym terenie znane były jako miejscowości turystyczno-wypoczynkowe. Zaliczał się do nich głównie Zwardoń, a także Rajcza, Milówka, Węgierska Górką. Zwardoń znany był przede wszystkim jako ośrodek sportów zimowych, natomiast pozostałe miejscowości popularne były głównie w miesiącach letnich. Wówczas wsie te odwiedzali tzw. „letnicy”, przyjeżdżający głównie na wypoczynek.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie rozwoju zagospodarowania turystycznego, które w istotny sposób wpłynęło na krajobraz miejscowości położonych w dorzeczu górnego biegu rzeki Soły, w gminach: Ujsoly, Rajcza, Milówka, Węgierska Górką. Zagospodarowanie turystyczne jest jednym z głównych czynników wpływających na rozwój ruchu turystycznego, który dla badanych gmin może być podstawowym stimulatorem dalszego rozwoju gospodarczego.

Trzydziestopięcioletni okres badań (1970-2005) umożliwił określenie, która z analizowanych gmin posiada najlepiej rozwiniętą bazę noclegową i gastronomiczną, które jako podstawowe elementy zagospodarowania turystycznego poddano analizie.

Baza noclegowa jest podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego na który składają się wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające turystom nocleg poza miejscem stałego zamieszkania. Według O. Rogalewskiego (1975) baza noclegowa zapewniając turystom noclegi i zakwaterowanie wraz z podstawowymi urządzeniami sanitarnymi jest podstawowym czynnikiem warunkującym rozwój funkcji turystycznych.

Drugim istotnym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza gastronomiczna, na którą składa się kompleks urządzeń umożliwiających zakup i konsumpcję produktów żywnościowych oraz zaplecze produkcyjne, magazynowe i transportowe (Rogalewski, 1975).

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ

Zakres przestrzenny pracy obejmuje cztery najbardziej wysunięte na południe gminy powiatu żywieckiego: Ujsoly, Rajcze, Milówkę, Węgierską Górką (ryc. 1).

Ryc. 1. Położenie badanych gmin na tle dorzecza górnej Soly.

Fig. 1. Localization of researched municipalities in the upper Sola river basin.

Gmina Rajcza jest najbardziej wysuniętą na południe gminą powiatu żywieckiego. Położona jest w śródgórskiej kotlinie w południowo – wschodniej części Beskidu Żywieckiego na wysokości ponad 500 m n.p.m. Tu zbiegają się potoki Ujsola, Rycerka i Czarna. W skład gminy wchodzi 6 sołectw: Rajcza, Rycerka Górna, Rycerka Dolna, Sól, Kiczora, Zwardoń. Początki miejscowości wchodzących w skład gminy sięgają początków XVII wieku., a ich geneza wiąże się z osadnictwem włoskim. Przez obszar ten przebiegał szlak handlowy do Węgier i Austrii. Jest to nadal najkrótsza droga łącząca Polskę ze Słowacją i południem Europy. Łączna powierzchnia gminy wynosi 131,17km². W 2004 r. zamieszkiwało ją 9059 osób.

Gmina Ujsoly usytuowana jest na styku dwóch pasm górskich Beskidu Żywieckiego: Wielkiej Raczy i Rycerzowej oraz Pilska i Lipowskiej. Środkiem gminy płynie Ujsola zasilana wodami Bystrej, Cichej i Glinki. Gmina położona jest, podobnie jak gmina Rajcza na granicy państwa z Republiką Słowacką. Ponadto gmina Ujsoly leży w terenie typowo górskim, gdzie 21 szczytów przekracza wysokość 1000 m n.p.m. Wsie i przysiółki usytuowane są na wysokościach od 515 m n.p.m. (przysiółek Hutyrów) do 800 m n.p.m. (góra Lipowska). W skład gminy wchodzi cztery sołectwa: Ujsoly, Zlatna, Sobłowska i Glinka, których początki sięgają końca XVII wieku. Powierzchnia gminy wynosi 109,35 km², a zamieszkuje ją 4686 osób (2004 r.).

Gmina Milówka podobnie jak Węgierska Górka oraz pozostałe dwie gminy (Rajcza, Ujsoly) położona jest w górnym biegu rzeki Soly w bezpośrednim otoczeniu Beskidu Śląskiego i Żywieckiego. W skład gminy wchodzi sołectwa: Milówka, powstała w drugiej połowie XV

wieku przy trakcie wiodącym z Krakowa na południe, Kamesznica, Szare, Laliki oraz Nieledwia. Całkowita powierzchnia gminy wynosi 98,33 km². W 2004 r. gminę zamieszkiwało 9926 osób (Zalitacz, 2004).

Gmina Węgierska Górka położona jest w górnym biegu doliny rzeki Soły. Otaczają ją Beskid Śląski i Żywiecki. W skład gminy wchodzi cztery sołectwa: Cięcina, Żabnica, Cisiec oraz Węgierska Górka. Spośród miejscowości tworzących gminę do najstarszych należy Cięcina, o której pierwsze wzmianki pochodzą z 1358 r. Pozostałe miejscowości pochodzą z pierwszej połowy wieku XVII. Powierzchnia gminy wynosi 76,38 km² a zamieszkiwało ją w 2004 r. 14606 osób (Lajczak, Michalik, Urbaniec, 1995).

Łącznie w skład czterech gmin wchodzi 19 sołectw o powierzchni 418 km², co stanowi około 40% powierzchni powiatu żywieckiego. Zamieszkuje je 38,3 tys. mieszkańców.

Przedstawione powyżej gminy leżą w dorzeczu górnej Soły i jej dopływów. Charakterystyczną cechą dorzecza Soły na tym terenie jest gęsta sieć drobnych cieków, które tworzą liczne, głębokie rozcięcia dolinne sięgające w głąb masywów górskich (Moskała, 1983). Na terenie gminy Rajcza oraz Ujsoly znajduje się obszar źródłowy zlewni rzeki Soły. Spod przełęczy Zwardońskiej i Glinki wypływają dwa główne potoki źródłowe, do których należą Czarna Soła i Ujsola. Na obszarze gminy Milówka Soła tworzy rozległą dolinę o szerokości dochodzącej do 900 m. Krajobraz urozmaicają liczne dopływy zarówno lewobrzeżne (Kameszniczanka, Nieledwianka), jak i prawobrzeżne (potok Salomona). Na obszarze gminy Węgierska Górka do Soły wpadają kolejne dopływy (Żabnica, Cięcinka) z bogato wykształconą siecią wpadających do nich potoków górskich (Zalitacz, 2002). Stwarza to niezwykle malowniczy i atrakcyjny do osadnictwa rekreacyjnego krajobraz. Ze względu na jego piękno, wysokie walory krajobrazowe wraz z elementami dziedzictwa kulturowego utworzono tu 1986 r. Żywiecki Park Krajobrazowy, obejmujący na obszarze analizowanych gmin powierzchnię 25440 ha, co stanowi 70,9% ogólnej powierzchni parku (Tkocz, 2004). W obrębie Żywieckiego Parku Krajobrazowego utworzono kilkanaście rezerwatów przyrody, spośród których dwa „Butorza” i „Śrubita” zlokalizowane są na obszarze gminy Rajcza oraz „Dziobaki” i „Oszaśt” na terenie gminy Ujsoly.

ROZWÓJ ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNEGO

Początki zagospodarowania turystycznego badanego obszaru wiążą się z wytyczeniem szlaków turystycznych i budową pierwszych schronisk górskich. Głównym celem schronisk było udzielanie noclegów, a także wyżywienia dla turystów. Oprócz zaspakajania podstawowych potrzeb pełniły inną bardzo ważną rolę, były bowiem atrakcyjnym celem wycieczek. Dawaly turystom możliwość przedłużenia pobytu w górach, a że były usytuowane w bardzo atrakcyjnym terenie, przyczyniały się do popularyzacji i rozwoju turystyki górskiej.

Nieco inną rolę pełniły bacówki. O ile schroniska powstawały na obszarach górskich znacznie wcześniej, bo już przed II wojną światową (w grupie Wielkiej Raczy i w grupie Pilska), to bacówki były obiektami znacznie młodszymi. Budowa tego typu schronisk przypadła na 1975 rok. Pomysł ten został wprowadzony w życie przez Zrzeszenie Gospodarki Turystycznej działające przy PTTK (Moskała, 1983).

Bacówki różnią się od schronisk wielkością i pojemnością. Są to najmniejsze zagospodarowane obiekty przeznaczone do obsługi indywidualnych turystów. Posiadają maksymalnie 30 miejsc noclegowych, natomiast schroniska od 30 do 160. Bacówki, podobnie jak schroniska, świadczą również usługi w zakresie wyżywienia (Moskała, 1983).

Historia schronisk górskich Beskidu Żywieckiego ściśle związana jest z trzema organizacjami turystycznymi działającymi w latach przedwojennych na badanym obszarze. Były

to: Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, z prężnie działającymi na tym terenie oddziałami w Bielsku i Żywcu, niemiecka organizacja turystyczna Beskiden – Verein oraz sekcja narciarska Żydowskiego Towarzystwa Turystyczno – Narciarskiego „Makkabi” z Bielska. Po wojnie opiekę nad schroniskami w Beskidzie Żywieckim sprawowała tylko jedna organizacja Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze, oddział w Żywcu.

Na obszarze opisywanych gmin zlokalizowanych zostało 6 schronisk górskich i 2 bacówki, wszystkie położone na terenie Beskidu Żywieckiego. Najwięcej takich obiektów w 2005 roku posiadała gmina Ujsoly (2 schroniska i 2 bacówki), następnie gmina Rajcza (3 schroniska) oraz gmina Milówka (1 schronisko).

Pierwsze schronisko, powstało w 1925 roku na hali Boraczej (dzisiejsza gmina Milówka) w postaci małego drewnianego obiektu. Wybudowane zostało przez sekcję narciarską Żydowskiego Towarzystwa Turystyczno – Narciarskiego „Makkabi” z Bielska. W roku 1934 powstał nowy murowany obiekt, a pierwsze schronisko przekształcono w budynek gospodarczy. Po zakończeniu wojny schronisko przeszło w ręce oddziału babiogórskiego Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w Żywcu. W późniejszych latach w schronisku przeprowadzono kapitalny remont i funkcjonuje do dnia dzisiejszego (Moskała, 1983).

W roku 1931 wybudowano schronisko na Hali Lipowskiej. Właścicielem obiektu było Beskiden – Verein (Milata, 1935). Początkowo schronisko dysponowało 39 miejscami noclegowymi, posiadało kuchnię i jadalnię. W latach 70. XX w. przeprowadzono generalny remont, a obiekt przyjął zupełnie inny wygląd (Biesik, 1999).

Trzecim obiektem było schronisko w Zwardoniu nazywane „Dworcem Beskidzkim”. Powstało w 1933r. i było własnością Oddziału PTT w Bielsku. Początkowo schronisko posiadało 80 miejsc noclegowych, w tym 61 łóżek i 19 sienników. W późniejszym czasie obiekt posiadał nawet do 120 miejsc noclegowych. Po zakończeniu wojny obiekt został ponownie otwarty w 1948 r. (Biesik, 1999).

Kolejne schronisko wybudowane zostało w 1934 r. na Wielkiej Racy przez Oddział PTT w Bielsku (Milata, 1935). Początkowo był to drewniany budynek o 40 miejscach noclegowych. Po zniszczeniach wojennych dopiero w roku 1963 schronisko zostało odremontowane.

W 1935 r. w grupie Wielkiej Racy powstało schronisko na Przegibku, które początkowo prowadzone było jako zagospodarowany schron dla turystów. Przez kolejne 3 lata wykonywano prace związane z rozbudową obiektu. W pierwszych latach powojennych schronisko było rzadko odwiedzane, gdyż reprezentowało bardzo niski standard. Dopiero w roku 1958 obiekt został rozbudowany i poddany modernizacji.

W 1937 r. Gustaw Pustelnik, dzięki pomocy Tatrzańskiego Towarzystwa Narciarzy z Krakowa otworzył prywatne schronisko na Rysiance, które posiadało 50 miejsc noclegowych (Milata, 1935). Po wojnie obiekt zmodernizowano (Moskała, 1983).

Ostatnie dwa obiekty, które położone są na obszarze objętym badaniami, to wspomniane już wcześniej bacówki. Pierwsza z nich wybudowana została na Rycerzowej (gmina Ujsoly) w roku 1975. Obiekt od początku swojego istnienia dysponował 25 miejscami noclegowymi oraz 30 miejscami konsumpcyjnymi. Druga bacówka, na Krawcowym Wierchu (gmina Ujsoly), została otwarta końcem 1976 r. i posiadała 28 miejsc noclegowych.

W konkluzji można stwierdzić, że schroniska górskie należały do „prekursorów” zagospodarowania turystycznego w górnym biegu Soly (Wróblewski, 1985). Wybudowane zostały w okresie międzywojennym w latach 1925 do 1937. Były pierwszymi obiektami świadczącymi usługi noclegowe i gastronomiczne. Wszystkie opisane wyżej obiekty turystyczne istnieją do dnia dzisiejszego i są istotnym elementem zagospodarowania turystycznego w górnym biegu rzeki Soly (tab. 1).

Tab. 1. Schroniska górskie w górnym biegu rzeki Soły.**Tab. 1.** Mountain lodges in the upper Sola river basin.

Nazwa schroniska	Rok otwarcia	Liczba miejsc noclegowych	
		w momencie otwarcia	w 2005 r.
Hala Boracza	1925	.	34
Hala Lipowska	1931	39	43
Schron. w Zwardoniu	1933	80	73
Wielka Racza	1934	40	45
Przegibek	1935	20	42
Hala Rysianka	1937	50	70
Rycerzowa	1975	25	33
Krawców Wierch	1976	28	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie literatury.

ROZWÓJ BAZY NOCLEGOWEJ

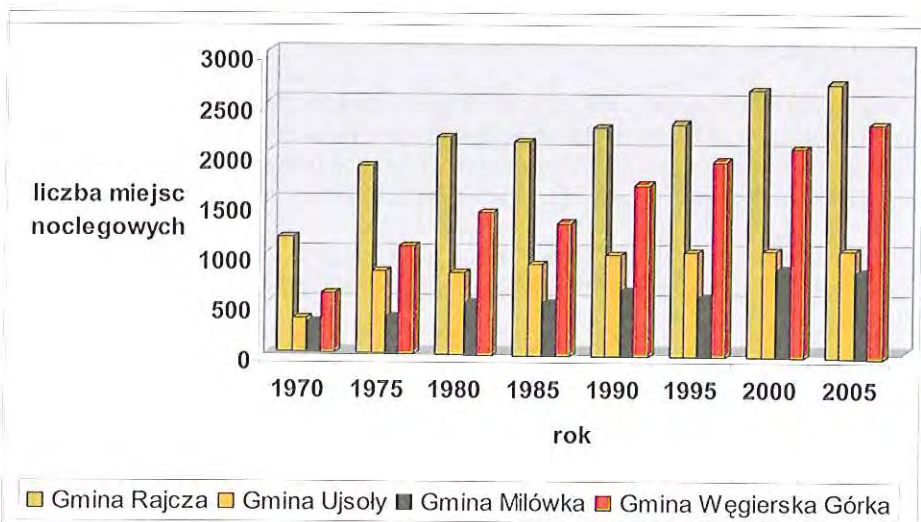
Baza noclegowa analizowanych gmin jest zróżnicowana zarówno pod względem wielkości jak i rodzajów obiektów tej bazy. Największą liczbę obiektów noclegowych w całym okresie 1970-2005 posiadała gmina Rajcza. Osadnictwo koncentrowało się tu wzdłuż malowniczych dolin górskich, które wypełniały wody takich potoków jak Racza, Ciapkowa, Rycerka, Czarna, Slanica. Początkowo turystom udostępniano pokoje gościnne w budynkach zamieszkałych przez miejscową ludność, później pojawiały się coraz częściej wnoszone pensjonaty i domy wczasowe, a w latach 90. gospodarstwa agroturystyczne. Często doliny potoków górskich sprzyjają budowie tych ostatnich obiektów i poszerzają ofertę turystyczną o możliwości wypoczynku nad wodą oraz wędkowania. O ile jednak w 1970 roku udział Rajczy w strukturze bazy noclegowej 4 analizowanych gmin był dominujący i wynosił 45,3%, to w 2005 zmniejszył się do 38,6%. Najwyższa dynamika przyrostu obiektów noclegowych charakteryzowała Rajczę, podobnie jak Węgierską Górkę i Ujsoly w pierwszej połowie lat 70., natomiast gminę Milówka w końcu XX wieku (1995-2000). W początkach XXI wieku najwyższy przyrost bazy noclegowej cechował gminę Ujsoly (tab. 2) Główną, nową formą osadnictwa turystycznego w tej gminie są gospodarstwa agroturystyczne położone na zboczach górskich i w szerokich dolinach potoków Cicha, Glinka, Bystra. Wzdłuż potoku Glinka osadnictwo turystyczne wypełnia wszelkie dotąd niezagospodarowane tereny wykorzystując fakt przebiegu tędy drogi na Słowację przez przejście graniczne Glinka-Navot. Zaskakujący jest słaby rozwój osadnictwa w dolinie potoku Daniela, lewobrzeżnego dopływu Ujsoly.

Tab. 2. Liczba obiektów noclegowych w badanych gminach.**Tab. 2.** Number of lodging establishments in researched municipalities.

Gmina	Liczba obiektów noclegowych w poszczególnych latach								Dynamika zmian 1970=100%
	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	
Rajcza	29	57	66	63	64	69	90	95	328
Ujsoly	10	19	17	22	26	29	34	44	440
Milówka	10	15	20	21	23	26	40	41	410
Węgierska Górka	15	30	42	40	43	55	65	66	440
Razem	64	121	145	146	156	179	229	246	384

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

Wraz z budownictwem obiektów noclegowych następował wzrost liczby miejsc noclegowych w badanych gminach (ryc. 2).

Ryc. 2. Liczba miejsc noclegowych według gmin.

Fig. 2. Number of lodging establishments in particular municipalities.

Fot. 1. Dolina Soly w okolicach Rajczy.

Photo 1. Sola valley near Rajcza village.

Fot. 2. Przykład regionalnej zabudowy w przysiółkach gminy Rajcza.

Photo 2. The example of regional buildings in hamlets in Rajcza district.

Fot. A. Czylok
Photos by A. Czylok

Spośród 246 obiektów zinwentaryzowanych w 2005 r. na obszarze badanych czterech gmin największy udział miały kwatery prywatne (32%), następnie gospodarstwa agroturystyczne (27%) oraz obiekty zakwalifikowane do kategorii inne (17%), do których zaliczono schroniska górskie, schroniska młodzieżowe, stacje turystyczne PTTK, górskie stacje harcerskie, baczówki itp. (tab. 3).

Najbardziej dynamicznie rozwijającą się kategorią obiektów noclegowych są gospodarstwa agroturystyczne, które na badanym obszarze pojawiły się w połowie lat 80. (tab. 3). Dynamicznie rozwijają się także pensjonaty i domy wczasowe. Obiekty te położone zazwyczaj w dolinach głównych rzek i potoków dobrze wpisują się w krajobraz badanych gmin¹.

Tab. 3. Rodzaje obiektów noclegowych na obszarze badanych gmin.

Tab. 3. Type of the lodging establishments in researched municipalities.

Rodzaje obiektów	Lata								Dynamika zmian 1970=100
	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	
Kwaterna prywatna	28	63	75	68	57	59	81	81	289
Agroturystyka				5	18	27	47	67	1340
Ośrodek wypoczynkowy	4	6	10	11	10	11	9	9	225
Ośrodek wczasowy	4	4	4	4	4	3	5	3	-25
Dom wczasowy		3	4	5	7	9	13	17	567
Pensjonat	3	4	12	14	20	28	32	26	867
Hotel		1	1	1	1	2	2	2	200
inne	25	40	39	38	39	40	40	41	164
Razem	64	121	145	146	156	179	229	246	384

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

ROZWÓJ BAZY GASTRONOMICZNEJ

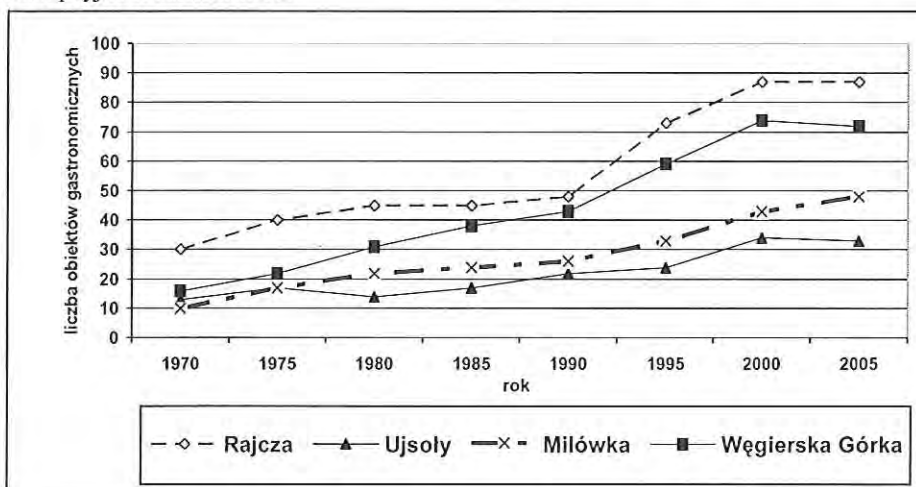
Baza gastronomiczna obok bazy noclegowej jest jednym z najważniejszych elementów zagospodarowania turystycznego danego obszaru. Bez tych dwóch elementów nie ma możliwości rozwoju funkcji turystycznej.

Na obszarze dorzecza górnego biegu Soly w roku 1970 odnotowano 69 obiektów, które zaliczone zostały do bazy gastronomicznej, natomiast w roku 2005 obiektów tego typu było już 240. Świadczy to o rozwoju tej bazy, której wzrost w ciągu ostatnich 35 lat wyniósł 348% (ryc. 3).

¹ Zagrożeniem dla jakości i swojskości krajobrazu jest budownictwo tzw. „drugich domów”, powstających dla celów tzw. turystyki weekendowej. Rzadko reprezentują one styl budownictwa regionalnego, a częściej charakteryzuje je architektura i ogrody typowe dla domów strefy podmiejskiej. Stwarza to niebezpieczeństwo dla tożsamości krajobrazu beskidzkiej wsi i grozi jego unifikacją (zatraceniem różnic w budownictwie wiejskim i miejskim - przykłady z Milówki, Rajczy, Ujsol). Jednocześnie obserwuje się zjawisko wykupu starych domów zlokalizowanych w trudno dostępnych przysiółkach. Nowi właściciele z pietyzmem pielęgnują tradycje lokalnego budownictwa, kultywują styl zabudowy i pierwotną funkcję ogrodów przydomowych np. przysiółek Dziaski i Graberki - gm. Rajcza (przyp. red. U. Myga-Piątek).

Największą dynamiką przyrostu bazy gastronomicznej wykazała się gmina Milówka, w której liczba obiektów wzrosła z 10 w 1970 r. do 48 w 2005r., a następnie gmina Węgierska Górka, w której liczba obiektów wzrosła z 16 w 1970 r. do 72 w 2005 r. Natomiast największą liczbą obiektów gastronomicznych na całym badanym obszarze wyróżniała się gmina Rajcza (87 w 2005 r.). Wiąże się to z faktem istnienia w tej gminie największej na badanym obszarze bazy noclegowej. Wiele obiektów gastronomicznych tworzy tak zwaną bazę zamkniętą, która służy głównie wypoczywającym w danym obiekcie noclegowym. Obiekty gastronomiczne ogólnodostępne koncentrują się głównie w centrach miejscowości turystycznych wykorzystujących dla swego rozwoju doliny rzek i potoków.

Spośród różnorodnych placówek gastronomicznych, najczęściej odnotowano stolówek - 131 obiektów, następnie barów - 43 obiekty oraz 27 obiektów z kategorii „inne”. Zaliczono do niej obiekty takie jak zajazdy, pizzerie, cukiernie, lodziarnie, pijalnie piwa oraz miejsca konsumpcyjne w schroniskach.

Ryc. 3. Liczba obiektów gastronomicznych według gmin.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

Fig. 3. Number of gastronomic establishments in particular municipalities.

Tab. 4. Rodzaje obiektów gastronomicznych w badanych gminach.

Tab. 4. Type of gastronomic establishments in researched municipalities.

Rodzaje obiektów	Lata								Dynamika zmian 1970=100
	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	
Stolówka	41	56	70	80	90	109	129	131	320
Restauracja	4	6	6	5	6	8	9	10	250
Kawiarnia	3	7	5	7	8	14	17	15	500
Bar	9	14	15	15	19	39	52	43	478
Mala gastronomia	1	1	3	3	4	4	10	14	1400
Inne	11	12	13	14	12	15	21	27	245
Razem	69	96	112	123	139	189	238	240	348

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań terenowych.

Podsumowując należy stwierdzić, że w badanych czterech gminach baza gastronomiczna charakteryzuje się tendencją wzrostową, co przejawia się zarówno w coraz większej liczbie obiektów, jak również w coraz większej ilości miejsc konsumpcyjnych.

UWAGI KOŃCOWE

Intensywny rozwój zagospodarowania turystycznego gminy Ujsoly, Rajcza, Milówka i Węgierska Górka położonych w dorzeczu górnego biegu rzeki Soli spowodował znaczne zmiany w ich naturalnym krajobrazie. Początkowo osadnictwo turystyczne koncentrowało się wzdłuż dróg, które przebiegały w dolinach rzecznych. W miarę napływu ruchu turystycznego, pod budowę obiektów noclegowych wybierano obszary położone przy szlakach turystycznych wiodących w wyższe partie gór, na urokliwych polanach śródgórskich, w sąsiedztwie rwących potoków. Na obszarach tych powstawały najczęściej obiekty nawiązujące architektonicznie do budowli tradycyjnych. Zarówno domy noclegowe, jak i pensjonaty oraz ostatnio dynamicznie rozwijające się ośrodki agroturystyczne w coraz większym stopniu wykorzystują tradycyjne elementy zdobnictwa miejscowego tworząc elementy krajobrazu współgrające z otaczającym środowiskiem przyrodniczym. Przedstawiony rozwój wybranych elementów zagospodarowania turystycznego w czterech gminach położonych w górnym biegu rzeki Soli wykazał znaczną dynamikę rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej w okresie 1970-2005. Mimo różnic w zagospodarowaniu turystycznym badanego obszaru, zaobserwowano pozytywną tendencję wzrostową bazy noclegowej i gastronomicznej w gminach słabiej pod tym względem rozwiniętych jak Milówka czy Ujsoly. Można zatem sądzić, że turystyka dla gmin położonych w górnym biegu Soli, jest szansą rozwoju gospodarczego.

LITERATURA:

- Biesik T., 1999: Schroniska górskie dawniej i dziś, Logos, Bielsko-Biała.
- Łajczak A., Michalik S., Urbaniec A., 1995: Na szlakach Żywieckiego Parku Krajobrazowego, COLGRAF – PRESS, Poznań.
- Milata W., 1935: Nowości turystyczne z Karpat, Wierchy, Kraków, s. 194.
- Moskała E., 1983: Schroniska górskie PTTK w województwie bielskim, Wyd. PTTK Kraj, Warszawa – Kraków.
- Rogalewski O., 1975: Zagospodarowanie turystyczne, WSiP, Warszawa.
- Tkocz M., 2004: Żywiecki Park Krajobrazowy jako przykład ochrony przyrody w regionach turystycznych, Żywiec.
- Wróblewski J., 1985: Schroniska górskie PTTK i ich okolice – Zwardoń, Wielka Racza, Przegibek, Wyd. PTTK Kraj, Warszawa – Kraków.
- Zalitacz J., 2002: Węgierska Górka, PUW Roksana, Krosno.
- Zalitacz J., 2004: W gminie Milówka, PUW Roksana, Krosno.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF TOURISM ARRANGEMENT IN THE UPPER SOLA RIVER BASIN

One of the most attractive tourist area in Poland are the southern frontiers of Silesian voivodeship, which are picturesquely situated in the upper Sola river basin and surrounded by the Silesian and Żywiec Beskidy mountain ranges. In this area four municipalities being a part of Żywiec district are localized. The municipalities are the following: Ujsoly, Rajcza, Milówka and Węgierska Górka. The area distinguishes itself by the rich tourist amenities, hence its penetration has been continuing since pre-war times. In the study the development of tourist arrangement in four mentioned municipalities particularly with considering lodging and gastronomic base was presented.

The characteristic feature of the upper Sola river basin in this area is a tight net of mountain streams, which creates numerous, deep valley cuts reaching deep into mountain massifs. It results in extraordinarily picturesque landscape, which is attractive for the tourist settlement. Due to its beauty and high landscape amenity with the elements of cultural heritage, the Żywiec Landscape Park has been established.

Via the area of researched municipalities the old trade route from Cracow towards southern Europe was running. Thus the origin of many localities dates back to the XVIIth century. However the beginnings of tourist arrangement in the area of upper Sola river basin are connected with blazing the tourist trails and building the first mountain chalets at Hala Boracza, Lipowska, Zwardoń, Wielka Racza, Przegibek, Rysianka, which were build in 1925-1937 and function till now.

The intensive development of tourist arrangement, which is expressed by the increased number of lodging and gastronomic establishments, was presented for the years 1970-2005. Considerable differences within the tourist arrangement in four researched municipalities were observed. Rajcza and Węgierska Górka municipalities have more developed lodging and gastronomic base. The positive tendency is proved by an intensive increase in the number of tourist arrangement establishments, especially at the turn of XXth and XXIst century, in the other municipalities: Milówka and Ujsoly. The type of tourist arrangement, which has been developing dynamically, are agrotourist households. They harmonise well with the landscape of researched municipalities and simultaneously create the basis for the development of economic base of researched area.

dr hab. Maria Tkocz
Uniwersytet Śląski
Wydział Nauk o Ziemi
Katedra Geografii Ekonomicznej
ul. Będzińska 60
41-200 Sosnowiec
e-mail: mttkocz@wnoz.us.edu.pl